

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΛΑΤΙΝΙΚΑ

Ημερομηνία: Κυριακή 17 Μαΐου 2020
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1.

Τότε ο Σουλπίκιος Γάλλος μίλησε για τη φύση του ουρανού και τη στάση και τις κινήσεις των αστεριών και της σελήνης, και μ' αυτόν τον τρόπο έστειλε τον στρατό στη μάχη με αναπτρωμένο το ηθικό (ή πρόθυμο). Έτσι οι ελευθέριας τέχνες του Γάλλου άνοιξαν τον δρόμο για εκείνη τη λαμπρή νίκη του Παύλου. Επειδή εκείνος είχε νικήσει τον φόβο του ρωμαϊκού στρατού, ο στρατηγός μπόρεσε να νικήσει τους αντιπάλους.

Κάποια μέρα ο Κάτωνας έφερε στο βουλευτήριο (ή: στη Σύγκλητο) ένα πρώιμο σύκο από την Καρχηδόνα και ενώ το έδειχνε (ή: δείχνοντάς το) στους Συγκλητικούς «Σας ρωτώ», είπε «πότε νομίζετε πως αυτό το σύκο κόπηκε από το δέντρο». Όταν όλοι απάντησαν πως ήταν φρέσκο, «Κι όμως πριν από τρεις μέρες» είπε «μάθετε πως κόπηκε στην Καρχηδόνα. Τόσο κοντά στα τείχη έχουμε τον εχθρό! Φυλαχτείτε λοιπόν από τον κίνδυνο, προστατέψτε την πατρίδα.

Για τον λόγο αυτό στέλνει επιστολή γραμμένη στα ελληνικά. Συμβουλεύει τον απεσταλμένο, αν δεν μπορέσει να πλησιάσει, να δέσει την επιστολή στον ιμάντα του ακοντίου και να το ρίξει μέσα στο στρατόπεδο. Στην επιστολή γράφει πως θα έλθει γρήγορα με τις λεγεώνες (του). Ο Γαλάτης, επειδή φοβήθηκε τον κίνδυνο, αποφάσισε να ρίξει το ακόντιο. Αυτό, τυχαία (ή: κατά σύμπτωση), καρφώθηκε σ' έναν πύργο και τρεις μέρες αργότερα γίνεται αντιληπτό από κάποιον στρατιώτη και μεταφέρεται στον Κικέρωνα.

[Η μετάφραση ακολουθεί το πρότυπο του Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Βοηθήματος].

B1.

Sulpicius Gallus caeli	: <i>Sulpicii/-i Galli</i> : <i>caelum</i> (ονομαστική ενικού αριθμού) – <i>caeli</i> (ονομαστική πληθυντικού αριθμού)
motibus	: <i>motui</i>
liberales artes	: <i>liberali arte</i>
illustrem victoriam	: <i>illustrium victoriarum</i>
praecocem	: <i>praecocia</i> (θετικός βαθμός) – <i>praecociora</i> (συγκριτικός βαθμός)
patribus recentem	: <i>patres</i> : <i>recentiorem</i> (συγκριτικός βαθμός) – <i>recentissimam</i> (υπερθετικός βαθμός)
Neminem extremo amentum litteris celeriter	: <i>nemini</i> (θηλυκό γένος) – <i>nulli rei</i> (ουδέτερο γένος) : <i>exteriorius</i> : <i>amentum</i> : <i>litterarum</i> : <i>celerium/celerum</i> ¹
Haec turrim	: <i>haec</i> : <i>turri</i>

[Κάθε τύπος βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα και στις περιπτώσεις που ζητούνται δύο τύποι ο καθένας βαθμολογείται με **0,5** μονάδας].

B2.

misit	: <i>missuratum</i>
dederunt	: <i>dando</i>
potuit	: <i>potuerint</i>
attulit	: <i>affereris/-re</i> (οριστική μέλλοντα) <i>afferreris/-re</i> (υποτακτική παρατατικού)
ostendensque	: <i>ostensu/ostentu</i>
decerptam esse	: <i>decerpi</i>
putetis	: <i>putaretis</i>
scitote	: <i>sciendus fuisses</i>
cavete	: <i>cauturos esse</i>
adire	: <i>adeunte/-i</i>
abiciat	: <i>abiceremini</i>
adfore	: <i>ades</i>
veritus	: <i>verituri sint</i>

¹ Αποδεχόμαστε και τους δύο τύπους: Κατά τη γραμματική του Αχ. Τζάρτζανου το επίθετο *celer*, *celeris*, *celere* σχηματίζει τη γενική του πληθυντικού αριθμού σε **-ium**, (πρβλ. Λατινική Γραμματική, Αχ. Τζάρτζανου, § 41). Κατά το σχολικό εγχειρίδιο, Λατινικά Τεύχος Α΄, το συγκεκριμένο επίθετο σχηματίζει τη γενική του πληθυντικού αριθμού σε **-um** (πρβλ. Λατινικά Τεύχος Α΄, Γ΄ Γενικού Λυκείου, Ομάδας Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και εκδόσεων, ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ, σελ. 78).

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2020
Β΄ ΦΑΣΗ

E_3.Λλ3Α(α)

constituit : *constituturi sint***adhaesit** : *adhaerescebatis*

[Κάθε τύπος βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα και στις περιπτώσεις που ζητούνται δύο ρηματικοί τύποι ο καθένας βαθμολογείται με **0,5** μονάδας].

Γ1.α. ficum praecoxem: Ο επιθετικός προσδιορισμός μετατρέπεται σε δευτερεύουσα αναφορική πρόταση. Επομένως, αναλύεται ως:

(*ficum*), **quae praecox est/erat.**

[Οι αλλαγές είναι **τρεις (3)** και καθεμία βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

Γ1.β. ad victoriam: Αποτελεί έναν **εμπρόθετο προσδιορισμό του σκοπού/της σκόπιμης κίνησης** στο ρήμα *dederunt*.

[Η σημασία του εμπρόθετου προσδιορισμού βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

Ο παραπάνω εμπρόθετος προσδιορισμός μετατρέπεται στην αντίστοιχη δευτερεύουσα τελική πρόταση ως εξής: **ut Paulus vinceret².**

[Ο τελικός σύνδεσμος και το κύριο όνομα βαθμολογούνται με **0,25** μονάδας, ενώ το ρήμα βαθμολογείται με **0,5** μονάδας].

Η πρόθεση *causa* συντάσσεται με γενική γερουνδίου: **vincendi causa.**

[Η αλλαγή είναι **μία (1)** και βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

Γ1.γ. quodam die:

die: απρόθετη αφαιρετική του χρόνου στο ρήμα *attulit*, εκφράζει πότε έγινε κάτι (ο χρόνος εκφράζεται απρόθετα γιατί συνοδεύεται από επιθετικό προσδιορισμό).

quodam: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο *die*.

[Ο κάθε προσδιορισμός της επιρρηματικής φράσης βαθμολογείται με **0,5** μονάδας].

² Οι δευτερεύουσες τελικές προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους **ut** (όταν είναι καταφατικές) και **ne** (όταν είναι αρνητικές). Επιλέγουμε τον σύνδεσμο **ut** γιατί δεν εκφράζεται κάποιο αρνητικό περιεχόμενο. Από τα συμφραζόμενα προκύπτει ότι το υποκείμενο της δευτερεύουσας πρότασης είναι το **Paulus** (μετατροπή του επιθέτου *Paulianam* σε κύριο όνομα). Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται με Υποτακτική, γιατί ο σκοπός στη λατινική γλώσσα θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση, κάτι το επιθυμητό και ισχύει η ιδιομορφία ως προς την ακολουθία των χρόνων (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση - ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του). Επομένως οι επιλογές είναι είτε Υποτακτική Ενεστώτα είτε Υποτακτική Παρατατικού. Ο εμπρόθετος προσδιορισμός **ad victoriam** εμπεριέχεται σε μία πρόταση της οποίας το ρήμα είναι το *dederunt* (ιστορικός παρακείμενος). Επιλέγουμε Υποτακτική Παρατατικού, αφού έχουμε εξάρτηση από ρήμα ιστορικού χρόνου. Το ουσιαστικό **victoriam** προέρχεται από το ρήμα *vinco* (3).

Για να δηλώνει η επιρρηματική φράση μέσα σε πόσο χρόνο ή ύστερα από πόσο χρόνο έγινε κάτι, θα πρέπει να μετατραπεί σε αφαιρετική. Επομένως, δεν υφίσταται καμία αλλαγή.

quodam die

[Η μετατροπή βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

Γ2.α. Carthagine: [απρόθετη αφαιρετική που δηλώνει στάση σε τόπο στο *decerptam esse* (απρόθετη γιατί είναι όνομα πόλης)].

Χρησιμοποιώντας το ουσιαστικό *Tarentum* θα πρέπει να τεθεί σε πτώση γενική, αφού τα ονόματα πόλεων της α΄ και της β΄ κλίσης ενικού αριθμού για να δηλώσουν τη στάση σε τόπο πρέπει να τίθενται σε πτώση γενική. Επομένως γίνεται **Tarenti**.

Χρησιμοποιώντας το ουσιαστικό *Athenae* θα πρέπει να τεθεί σε πτώση αφαιρετική, αφού τα ονόματα πόλεων της α΄ και β΄ κλίσης πληθυντικού αριθμού για να δηλώσουν τη στάση σε τόπο τίθενται σε πτώση αφαιρετική. Επομένως γίνεται **Athenis**.

[Οι αλλαγές είναι **δύο (2)** και καθεμία βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

Γ2.β. Tutamini patriam: Vos debuissetis tutari patriam³.

[Οι αλλαγές είναι **τρεις (3)** και καθεμία βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

Patria tutanda fuisset vobis.

[Οι αλλαγές είναι **τρεις (3)** και καθεμία βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

Γ2.γ. In litteris scribit se cum legionibus celeriter adfore:

Στη συγκεκριμένη πρόταση παρατηρείται το φαινόμενο της *ταυτοπροσωπίας επί του ειδικού παρεμφάτου* (ή το φαινόμενο του λατινισμού). Το υποκείμενο του ειδικού παρεμφάτου *adfore (se)* τίθεται σε πτώση αιτιατική και ταυτίζεται νοηματικά με το υποκείμενο του ρήματος *scribit* (εννοείται ως υποκείμενο το *Caesar*).

[Η επισήμανση και η τεκμηρίωση του συντακτικού φαινομένου βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

³ Το ρήμα *debeo* συντάσσεται με τελικό απαρέμφατο [και ισοδυναμεί με τύπο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας στην οποία το ποιητικό αίτιο δηλώνεται πάντα σε πτώση δοτική (δοτική προσωπική του ποιητικού αιτίου)].

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2020
Β΄ ΦΑΣΗ

E_3.Λλ3Α(α)

Στη μετατροπή του ρήματος από το τρίτο ενικό στο πρώτο πληθυντικό πρόσωπο θα πρέπει να αλλάξει όχι μόνο το ρήμα και το υποκείμενό του αλλά και το υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου ώστε να υπάρχει και πάλι το φαινόμενο της ταυτοπροσωπίας επί του ειδικού απαρεμφάτου (φαινόμενο του λατινισμού).

In litteris (nos) **scribimus nos** cum legionibus celeriter adfore.

[Οι αλλαγές είναι **δύο (2)** και καθεμία βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

Γ3.α. et tertio post die a quodam milite conspicitur:

et tertio post die **quidam miles conspicit hanc.**

[Οι αλλαγές είναι **τέσσερις (4)** και καθεμία βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

Γ3.β. Gallus, periculum veritus: Η μετοχή *veritus* είναι αιτιολογική, επομένως αναλύεται σε δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Για να αποδίδεται υποκειμενική χροιά θα πρέπει να εκφέρεται με υποτακτική⁴. Επομένως, η ανάλυσή της έχει ως εξής:

Gallus, **quod/quia/quoniam** periculum veritus esset.

[Οι αλλαγές είναι **δύο (2)** και καθεμία βαθμολογείται με **μία (1)** μονάδα].

Γ3.γ. Quia ille metum exercitus Romani vicerat: Είναι μία δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *quia* και εκφέρεται με Οριστική, γιατί δηλώνει αντικειμενική αιτιολογία, σε χρόνο Υπερσυντέλικο (*vicerat*), γιατί αναφέρεται στο παρελθόν.

[Κάθε ζητούμενο από τον χαρακτηρισμό της δευτερεύουσας πρότασης (είδος, εισαγωγή και εκφορά) βαθμολογείται με **0,5** μονάδας].

⁴ Εφόσον θα χρησιμοποιήσουμε την έγκλιση της Υποτακτικής, θα πρέπει να εφαρμόσουμε την ακολουθία των χρόνων. Οι επιλογές που έχουμε στη διάθεσή μας είναι είτε η Υποτακτική Παρακειμένου είτε η Υποτακτική Υπερσυντέλικου, δεδομένου ότι η μετοχή είναι χρόνου Παρακειμένου και δηλώνει το προτερόχρονο. Η συγκεκριμένη μετοχή εντάσσεται στην πρόταση (*Gallus, periculum veritus, constituit*) της οποίας το ρήμα είναι το *constituit*. Επειδή ακολουθεί αμέσως μετά η δευτερεύουσα βουλητική πρόταση, η οποία εκφέρεται με Υποτακτική Παρατατικού, κατανοούμε ότι το ρήμα της κύριας πρότασης, δηλαδή το *constituit* είναι ρήμα ιστορικού χρόνου και κατ' επέκταση σύμφωνα με την ακολουθία των χρόνων επιλέγουμε Υποτακτική Υπερσυντέλικου.

Η μετατροπή της δευτερεύουσας πρότασης σε μετοχικό σύνολο είναι η εξής:⁵

metu exercitus Romani victo ab illo

[Οι αλλαγές είναι **τρεις (3)** και καθεμία βαθμολογείται με **0,5** μονάδας].

Γ3.δ.

<i>lunaeque</i>	: ετερόπτωτος προσδιορισμός ως γενική υποκειμενική στα <i>statu</i> και <i>motibus</i> . (Συνδέεται παρατακτικά με την προηγούμενη γενική <i>stellarum</i> με το συμπλεκτικό εγκλιτικό μόριο -que).
<i>adversarios recentem</i>	: αντικείμενο του απαρεμφάτου <i>vincere</i> . : κατηγορούμενο στο ενθούμενο υποκείμενο του απαρεμφάτου <i>ficum</i> μέσω του συνδετικού απαρεμφάτου <i>esse</i> .
<i>ad Ciceronem</i>	: εμπρόθετος προσδιορισμός κίνησης σε πρόσωπο στο ρήμα <i>defertur</i> .

[Οι λέξεις που δίνονται είναι **τέσσερις (4)** και σε καθεμιά αντιστοιχεί **0,5** μονάδας, από την οποία **0,25** της μονάδας αφορούν στη συντακτική λειτουργία και **0,25** της μονάδας αφορούν στον όρο στον οποίο αναφέρονται].

⁵ Εφόσον πρόκειται για μία δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση μπορεί να συμπυχθεί στην αντίστοιχη αιτιολογική μετοχή. Η δευτερεύουσα πρόταση εκφέρεται με Οριστική Υπερσυντελικού Ενεργητικής φωνής, επομένως μπορεί να συμπυχθεί σε μετοχή Παρακειμένου (η οποία όμως θεωρείται τύπος της παθητικής φωνής). Παρατηρούμε όμως ότι υπάρχει ανακολουθία στις φωνές, επομένως θα πρέπει να μετατρέψουμε πρώτα την Ενεργητική σύνταξη σε Παθητική.

Quia ille metum exercitus Romani vicerat Ε.Σ.

Quia metus exercitus Romani victus erat ab illo. Π.Σ.

Στη νέα πρόταση που έχουμε δημιουργήσει μάς ενδιαφέρουν δύο όροι: α) το νέο υποκείμενο και β) το ποιητικό αίτιο. Θα πρέπει να εξετάσουμε, αν αναφέρονται, έστω και νοηματικά, στην πρόταση εξάρτησης (*imperator adversarios vincere potuit*) τόσο το υποκείμενο της νέας πρότασης που έχουμε δημιουργήσει όσο και το ποιητικό αίτιο. Παρατηρούμε ότι το νέο υποκείμενο, δηλαδή το *metus* δεν αναφέρεται καθόλου στην πρόταση εξάρτησης, επομένως η μετοχή θα είναι απόλυτη και θα τεθεί σε πτώση αφαιρετική. Επιπλέον το υποκείμενο του ρήματος, το οποίο μετατρέπεται σε υποκείμενο της μετοχής θα τεθεί και αυτό σε πτώση αφαιρετική. Παρατηρούμε όμως ότι ούτε το ποιητικό αίτιο αναφέρεται νοηματικά στην κύρια πρόταση, οπότε στη σύμπυξη της δευτερεύουσας πρότασης χρειάζεται να το παραθέσουμε.